

Gimnaziju su ubili, ali ne i njegovu želju da postane franjevac i svećenik

Posljednji učenik franjevačke klasične gimnazije*

Djelovao je po raznim župama i doživio duboku starost sjećajući se uvijek svojih profesora

PIŠE: BOŽICA LONČAR, OFS

Na Humcu smo upoznali najstarijeg fratra u BiH, ako ne i u svih Hrvata. Jednostavan i skroman fratar za kojega braća kažu kako je jako organiziran i temeljit.

Fra Rade Dragičević je devedesettrogodišnji franjevac koji je jedini živući učenik Franjevačke klasične gimnazije na Širokom Brijegu. Mnogi ga poznaju s obljetnice mučenika 7. veljače kada bi redovito čitao misno čitanje. Za njega kažu kako je istinski, pravi redovnik franjevac, da se uvijek vodio time da svojim franjevaštvom služi Crkvi, Provinciji i narodu Božjemu. Zadovoljan svojim pozivom i danas prati rad Provincije s velikom ljubavlju i brigom, a boraveći na Humcu rado se druži i s mladim novacima gdje im u očinskoj ljubavi dijeli svoja iskustva i savjete. Posljednjih 13 godina redovito je služio svete mise kod sestara milosrdnica u Domu sv. Josipa.

Fra Rade, možete li se ukratko predstaviti našim čitateljima? Mnogi Vas se sjećaju kao posljednjeg živućeg đaka Franjevačke klasične gimnazije na Širokom Brijegu.

Rođen sam 7. prosinca 1933. u Donjim Studencima, župa Studenci. Otac mi se zvao Jure, a majka Iva, r. Vukšić, s Trseljevine. Krstio me je župnik fra Grgo Vasilj.

Bilo nas je šestero djece, četiri brata i dvije sestre. Moja baka Mila pokopala je sedmero djece (španjolska groznica) i muža Iliju. Ostao je živ moj otac Jure. U onim životnim uvjetima bake su najviše čuvale i odgajale djecu, jer su roditelji obrađivali zemlju. Djeca su već od ranih dana znala mnoge molitve. Učile su ih bake, a svakodnevno su slušala večernju molitvu u kući. Svi se mi rado sjećamo svojih baka i njihovih priča.

Osnovnu školu završio sam u Studencima na Čupriji. Taj most i sada tako zovemo iako je ta kućica iza mosta na terenu Zvirovića.

Brat moje majke bio je prof. dr. fra Radoslav Vukšić. Govorio je mojoj majci: »Šalji djecu u školu.« Tako je brat Ivan od 1942. bio u konviktu na Širokom Brijegu, a ja sam primljen u sjemenište 1944. Prijamni ispit polagao sam 25. kolovoza 1944. Zbog borbe i stalnih napada zrakoplova polagao sam ga s donje strane skloništa, da možemo što prije uletjeti u sklonište. Ostao mi je u uspomeni samo fra Didak Burić.

Kako je izgledao Vaš nastavak školovanja na Širokom Brijegu.

Uprava Provincije zbog teških ratnih uvjeta odgađala je početak bogoslovije, a osobito gimnazije. A bilo je i poteškoća s hranom, nabavili bi hrane u Hrvatskoj ali zbog pokidanih prometnica nije

se moglo dovesti.

Uza sve teškoće odlučili su započeti školsku godinu. Đaci su pozvani pred Sve svete 1944. Tih dana brat Ivan i ja stižemo na Široki Brijeg. Na žalost, nastava je kratko trajala. Njemačka vojska zauzela je gimnaziju, a i konvikt je bio ugrožen prostorom. Đak Franjo Dragičević (poslije fra Marko) govorio je da se ujak fra Radoslav žestoko borio da ne zauzmu gimnaziju. Slušajući razgovor, bojao se da ga jedan časnik ne ubije.

Na Široki Brijeg dolazim s nenavrše-

* Ovaj razgovor s fra Radom Dragičevićem najprije je objavljen u glasilu *Franjinim stopama*, XVI., 1 (58), Široki Brijeg, ožujak 2026., str. 28. – 32. U povodu prenošenja u našem glasilu *Stopama pobijenih* fra Rade ga je zaželio dopuniti još nekim činjenicama pa ga kao takvog objavljujemo.

nih 11 godina, kada je teško odvojiti se od svoga mjesta, roditelja, braće i sestara i doći među puno djece i mladića. Poznao sam tri starija đaka koji su išli na sv. misu u Studence (Ante Vukšić, Ante Brkić i Karlo Paponja). Drago mi je da sam tu upoznao Franju Dragičevića iz Miletine i đaka gimnazijalca fra Kornelija Sušca iz Cerna čija je majka iz Studenaca. Kao učenika VII. razreda gimnazije partizani su ga s petoricom braće franjevac ubili 6. veljače 1945. u Mostarskom Gracu kamo su se bili sklonili. Ekshumirani su 1969., a pokopani 1. srpnja 1971. u crkvi na Širokom Brijegu. Kao dijete tu sam doživio pucanje svih oružja onoga vremena. Nismo smjeli paliti svjetlo, na prozorima je bio plavi papir.

Budući da je gimnazija prestala raditi, fratri su mlađe đake slali kući. Starije nisu slali jer bi ih uhvatila vojska. Tako sam i ja s bratom Ivanom i Vencelom Bevandom iz Donje Blatnice poslan kući 12. prosinca 1944. Ujak fra Radoslav dao nam je jedan papir na kojemu je pisalo da smo đaci i da idemo kući. Posebno je naglasio da nam nitko ne će ništa.

S partizanima smo se susreli u Buhovu s prvim kućama ispod ceste. Pitali su nas o vojsci i fratrima. Sjećam se, pitali su za fra Didaka Čorića. Nisu se s nama lijepo ophodili, plašili su nas da će nas ubiti ako ne budemo govorili istinu. Zamislite, dječacima u tim godinama prijetiti, ta od nas nisu mogli saznati ništa posebno što već nisu znali. Kad su nas

U svojoj 11. godini života prvi je put susreo partizane sa svojim školskim kolegama. Ispitivali su ih i plašili da će ih ubiti ako ne budu govorili istinu. Drugi put partizane susreće sljedeće godine. Puk bježi pred njima, pa zajedno s njim i svojim roditeljima i on. Na putu su mu oca uhitili i prisilili da im nosi strjeljivo. Obitelj nije znala za njega dok se pobjegavši nije vratio.

pustili, Vencel je produžio kući jer je iz čerinske župe, a nas smo dvojica prenoćili kod fratara na Čerinu i sutradan došli kući.

Prigodom ponovnog dolaska partizana u siječnju 1945. narod ovoga kraja bježao je prema Mostaru. I mi smo kao obitelj došli do Cerna. Tu je majka ostala s troje mlađe djece kod rodbine. Tada sam ja upitao majku: »Što ću napraviti? Ostati ili ići?« Brat Ivan je izjavio da ćemo ići jer je u svemu tome mislio da ćemo se vratiti na Široki Brijeg i nastaviti školovanje. Tada smo nas dvojica s bratom Ilijom i ocem otišli prema Mostaru. Zaustavili smo se kraj ciglane koja je bila desno iza prvoga zavoja kada se dolazi iz Ljubuškoga. Tu je bilo mnogo našega naroda, neki su potjerali i stoku jer ju nisu imali komu ostaviti. Veći dio moga zaseoka Barišića Mahala imali su staje u brdu. Pustili su ovce i ostavili otvorene staje pa ako što ostane, ostalo je... Većina je ovaca ostala živa jer nije bilo nikakve živine da ih podavi.

Dio od ciglane do Panjevine zove se Đikovina, koja tada nije bila naseljena kao danas. Tu je bilo, kako rekoh, jako puno umorna, uplašena i rasplakana

našega naroda, jer se možda zadnji put pozdravljaju sa svojim najmilijima. Vjerujem da je tada i nebo zaplakalo nad takvim prizorima. Znamo da ih se puno nije vratilo.

Poslije pada Mostara 14. veljače 1945. narod se vraćao svojim kućama od kojih su neke bile provaljene i porobljene. Nas dvojica braće (Ilija je otišao s vojskom, ostao je živ i vratio se kući) s ocem Jurom i dvije obitelji moje rodbine zadnjih smo dana bili u Donjoj mahali kod jedne obitelji. Konji su nam bili u podrumu na kojima smo od kuće ponijeli kukuruzna brašna, suha mesa i rublja. I nas smo dvojica s ocem pošli kući. Međutim, partizani nas zaustavljaju kod samostana časnih sestara franjevki. Oduzeli su nam konja, a oca prisilili da nosi strjeljivo prema Gorancima. Nas dvojica vratili smo se sa stvarima u kuću u kojoj smo tada boravili, a za oca ništa nismo znali. Za desetak dana uspio je pobjeći i vratiti se k nama. Odmah sutradan pošli smo i vratili se kući. Majka je mislila da smo poginuli od bombe kraj puta.

Kada ste nastavili školovanje? Gdje ste sve bili do svećeničkog ređenja?

Godine 1946., nakon što sam izgu-

bio dvije godine, s još dvojicom đaka iz Studenaca pošao sam pješice u Ljubuški u školu. To je bio moj prvi razred gimnazije, današnji peti osnovne škole. Drugi razred gimnazije posredstvom fra Bonicija Rupčića završio sam u Nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji u Zagrebu na Šalati. U treći, pak, razred odlazim u Franjevačku klasičnu gimnaziju u Visoko.

Habit sam obukao 15. srpnja 1951. u Kraljevoj Sutjesci. Obuklo se 12 kolega novaka, za Bosnu 11, a ja za Hercegovinu. Jedanaestorica smo zaređeni za svećenika. Iza novicijata privatno smo polagali drugi razred gimnazije, a sedmi i osmi razred redovito smo nastavili u Visokom. Tu sam završio gimnaziju i maturirao 1954. U bogosloviju Franjevačke provincije Bosne Srebrene, koja se nalazila u Sarajevu na Bistriku, došao sam 1954.

Na Vašoj mladoj misi 1958. bilo je devet profesora širokobriješke gimnazije, tri bivša i šest aktivnih u 1945. Recite nam nešto o njima?

Za svećenika me zaređio zajedno s pok. fra Petrom Krasićem 27. srpnja 1958. u Mostaru biskup dr. Petar Čule. Mladu misu slavio sam 24. kolovoza 1958. ispred župne crkve u Studencima. Propovjednik je bio fra Luka Sušac, gvardijan i župnik na Humcu. Nazočilo je 38 svećenika i bogoslova. Također su nazočili svi bivši profesori, kao i oni aktivni, koji su ostali živi jer se 7. veljače 1945. nisu nalazili na Širokom Brijegu.

Spomenut ću najbitnije podatke o preživjelim profesorima. Prva trojica su bivši profesori širokobriješke gimnazije, koji su predavali po 16 godina.

1. Prof. dr. fra Živko Martić iz Rastovače kraj Posušja (1898. – 1963.). Doktorirao je klasičnu filologiju (odsjek klasični jezici) u Fribourgu (Švicarska). Bio je profesor latinskog i grčkog jezika. U tamnici je proveo 13 mjeseci. Zbog svoje vedrine i veselja ostao je uvijek u dražoj uspomeni đaka.

2. Prof. dr. fra Svetožar Petric iz Vinjana (1898. – 1963.). Francuski jezik i književnost studirao je u Parizu i završio doktoratom u Fribourgu 1927. Predavao je francuski jezik i književnost. U tamnici je bio četiri godine.
3. Prof. dr. fra Marijan Zubac (1897. – 1977.). Bogoslovni studij završio je u Mostaru, Beču i Münchenu. Doktorirao je povijest na bečkom sveučilištu 1927. Bio je neko vrijeme profesor na franjevačkoj srednjoj školi u Splitu na Poljudu (1963. – 1966.). U tamnici je bio godinu i pol.
4. Prof. dr. fra Didak Burić iz Turije, župa Konjic (1898. – 1974.). Doktorirao je u Krakovu (Poljska). Bio je profesor francuskoga jezika i književnosti te hrvatskoga jezika i književnosti. Dok je bio mladi student, napisao je hrvatsko-poljski rječnik. Kao provincijski vikar upravljao je Hercegovačkom franjevačkom provincijom u najkritičnijim danima njezine povijesti (1946. – 1949.). U tamnici je proveo pet godina.
5. Prof. fra Didak Čorić iz Lipna (1909. – 1989.). Bogosloviju je završio u Lilleu (Francuska). Studij slavisti-

ke studirao je u Krakovu, Zagrebu i Beogradu. Diplomirao je u Zagrebu 1941. Bio je profesor hrvatskoga jezika i književnosti. U tamnici je proveo oko osam godina.

6. Prof. fra Mirko Ćosić iz Buhova (1903. – 1967.), tada župa Rasno. Bogoslovni studij polazio je u Mostaru i Strasbourgu gdje je pohađao i školu za dekorativnu umjetnost. Školovanje je nastavio u Parizu i Münchenu. Na zagrebačkoj umjetničkoj akademiji stječe naslov akademskog slikara. Izbjegao je sigurnu smrt u veljači 1945. jer je otišao opremiti jednoga bolesnika. U tamnici je proveo oko osam godina.
7. Prof. fra Vojislav Mikulić iz Kočerina (1898. – 1991.). Bogosloviju je završio u Paderbornu (Njemačka) i Beču. Studij prirodnopisa završio je u Beču i Beogradu. U gimnaziji je predavao biologiju i kemiju, a ponekad i fiziku i gimnastiku. Tragični 7. veljače 1945. preživio je jer je tih dana otišao na proslavu sv. Blaža u Gradniće. Iz Gradnića je 1946. otišao u tamnicu. U njoj je zlostavljan i gotovo nasmrtno pretučen. Jedva je ostao živ. Iz nje je izišao nakon godinu i pol.

FRA RADE SLUŽI
SV. MLADU MISU

8. Prof. fra Rajko Radišić iz Grljevića (1909. – 1986.). Bogoslovni studij završio je u Fribourgu (Švicarska). Studij prirodnih znanosti počeo je u Lyonu, a završio u Zagrebu. Bio je profesor biologije i kemije. Jedno kraće vrijeme predavao je u sjemeništu na Poljudu, a više godina u nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji u Splitu. U tamnici je bio tri godine.
9. Prof. fra Srećko Granić iz Vašarovića (1914. – 1997.). Bogosloviju je završio u Lyonu (Francuska). Studij povijesti na zagrebačkom sveučilištu završio je 1944. te je iste godine imenovan profesorom na Širokom Brijegu. Nikada nije predavao svoj predmet. U tamnici je bio oko tri godine.

Jeste li i gdje ste služili vojsku?

Vojsku sam služio kao svećenik u Debru, na makedonsko-albanskoj granici. Iz Sarajeva sam pošao 8. rujna 1959. (na Malu Gospu) vlakom preko Beograda i

Skoplja do Gostivara te odatle 73 kilometra kamionom do Debra. Tamo sam stigao nakon tri dana. Poslije nekog vremena veći dio vojske znao je da sam svećenik, nisam imao nikakvih poteškoća zbog toga. Sa svakim sam se lijepo ophodio i svi sa mnom. Za svima koji su bili u vjerskoj školi, osobito svećenicima, dolazila je posebna omotnica u kojoj je pisalo tko smo i da nas se nadgleda, a to je obično bio netko iz partije. Imao sam to u vidu jer ako je netko zao, može moje riječi krivo tumačiti.

Nakon godinu dana išao sam na vojni dopust. U Skoplju sam čekao vlak za Beograd i čuo da negdje zvoni zvono. Malo sam prošetao i ugledao crkvu. Bila je neka pobožnost. Ušao sam unutra i opazio osvijetljenu ispovjedaonicu u kojoj je bio svećenik. Malo sam se pomolio i sabrao da se ispovjedim jer u Debru nisam imao prigodu. Čim sam kleknuo, ugledao sam biskupa Skoplja dr. Smiljana Franju Čekadu. Rekao sam

mu tko sam i kamo idem. Nakon ispovjedi kratko sam se pomolio i otišao na željezničku postaju. Redovni vojni rok u ono je vrijeme trajao dvije godine. Vojnici s maturom služili su godinu i pol, a vojnici s fakultetom godinu dana. Fratri su za nas tražili kraći vojni rok na temelju mature, ali nam nije odobreno. Dvogodišnji vojni rok završio sam 19. srpnja 1961.

Vaš je ujak bio fra Radoslav Vukšić, posljednji ravnatelj gimnazije na Širokom Brijegu. Kakve Vas uspomene vežu za njega i kakav je glas uživao u rodnome mjestu? Što se dogodilo na Širokom Brijegu 7. veljače 1945. kada su došli partizani?

Prof. dr. fra Radoslav Vukšić bio je ravnatelj Franjevačke klasične gimnazije na Širokom Brijegu 1939. – 1945. Rođen je u naselju Trseljevina u Studencima (tada župa Humac) 5. prosinca 1894. Otac mu je bio Tomo, a majka Vida, r. Sivrić. Pohađao je širokobriješku

UKOP TROJICE FRANJEVACA
PRONAĐENIH U ZAGVOZDU,
ŠIROKI BRIJEG, 9.
LISTOPADA 2007. FRA RADE
NOSI JEDNOGA OD NJIH.

Franjevačku klasičnu gimnaziju.

Franjevački habit obukao je na Humcu 19. kolovoza 1913. Za svećenika je zaređen u Mostaru 7. listopada 1917.

Nakon bogoslovije dvije je godine predavao matematiku. Daljnji studij nastavio je u Beču 1921., a maturu je položio u Požegi prije odlaska na studij. Tada je u Požegi, s još nekoliko studenata iz Hercegovine, studirao i Jure Grubišić iz Posušškoga Graca. Došli su nazočiti njegovom posljednjem ispitu iz matematike. Profesor je malo negodovao na to da on predaje, a nema položen maturski ispit. Dobio je tri zadatka i 10 min za razmišljanje. Na njihovo iznenađenje fra Radoslav je rekao da mu ne treba vremena i da će odmah riješiti sve zadatke. Profesor ga je upozorio da ipak malo razmisli. Nakon toga fra Radoslav je riješio prva dva zadatka s postupkom, a za treći je zadatak odmah napisao rješenje. Profesor je ostao zadivljen brzinom i točnošću rješenja. Prvi je ustao i čestitao izvrsnom budućem kolegi, od srca pružio ruku, a svi su ostali zapljaskali. Zadivio je sve nazočne, a posebno su ponosni bili Hercegovci. Tko je god poznao fra Radoslava Vukšića, cijenio ga je i poštivao, a Trseljevcani i voljeli.

Dr. Jure Grubišić bio je dugogodišnji i jedini liječnik na Širokom Brijegu. Meni je ovo ispričao fra Umberto Lončar koji je dugo bio župnik u Posušskom Gracu. Umro je na Humcu 19. siječnja 2004.

Partizani su osvojili Široki Brijeg 7. veljače 1945. i ubili 12 fratara koji su bili u samostanu. Fra Radoslav i osam fratara zajedno s nekim civilima sklonili su se u mlinicu, hidrocentralu na Lištici. Sutra su pošli na Široki Brijeg odakle ih odvođe prema Splitu i negdje ubijaju. Ostavili su fra Mariofila Sivrića da im pokaže rad hidrocentrale, a onda ga ubili negdje u okolici Širokog Brijega.

Smatralo se da su odvedeni ubijeni u Zagvozdu, na Đoginoj ledini. Devedesetih godina prošloga stoljeća tamo je

predslavio sv. misu splitski nadbiskup Ante Jurić s više svećenika i puno našega naroda. Na temelju istraživanja fra Radoslava tamo nema. U novije vrijeme na temelju nađenih papirića s imenima (kada su vidjeli kamo ih vode, bacali su neke stvari) smatra se da se kosti fra Radoslava Vukšića, fra Fabijana Paponje i fra ...ića (na papiriću je samo ovo ostalo) nalaze u jami Golubinki u Mratovu kraj Drniša.

Je li netko od njegovih đaka nešto napisao o bivšem svom profesoru?

Kao svećenika i profesora najbolje ga je opisao njegov redovnički subrat fra Častimir Majić (Vitina 1914. – Chicago 2016.). kojemu je čitavo vrijeme bio profesor (1927. – 1936.). U svojoj knjizi *U nebo zagledani* napisao je: »Tu se nalazila intelektualna elita hercegovačkih franjevaca koji su disali duhom kršćanskog Rima i klasične stare Atene. Među njima poseban dug uzvraćam fra Radoslavu Vukšiću koji je sve svojom pojavom zanosio i na mene ostavljao upečatljiv biljeg profesora i odgojitelja. Njemu posvećujem ove retke odanosti. Njegov životni prostor sačinjavale su 3 radne postaje: samostan, crkva i gimnazija kojoj je posvetio najljepše godine svoga života. Svojom stoičkom pojavom smirenosti i svećeničkog dostojanstva pobuđivao je u mladenačkim dušama posebnu pozornost i osobito poštovanje. Bio je jedan od vrhunskih odgojitelja među svim profesorima gimnazije. Svojim orlovskim okom prodirao je u duše učenika. Za fra Radoslava Vukšića politika se odvijala na sporednom kolosijeku životnih zbivanja. Njome nije htio otežavati svoje svećeničko zvanje i profesorski ugled, iako je marljivo pratio svjetske događaje i duboko u duši proživljavao ropski položaj svoga naroda i nerazumijevanje svjetskih moćnika koji su svjesno podržavali tuđinsko nasilje nad Hrvatima. Ovu objavu zaslužuje tim više, što je svoju vjeru i narodnu svijest zapečatio mučeničkom smrću u najkritičnijim i najstraš-

Fra Častimir Majić poznao je sve ubijene hercegovačke franjeve. Prisjećajući se njihova lika i djela, napisao je knjigu *U nebo zagledani*. Za fra Radu Dragičevića on je u njoj najbolje ocrtao njegova ujaka fra Radoslava Vukšića.

nijim danima naše povijest i životnog opstanka. U duhu ga pratim na njegovu posljednjem putu od samostana do stratišta, korača neprohodnim puteljima hercegovačkih i drugih sela i zaselaka idući u nepoznato uz neizvjesno partizansko zlostavljanje, u uvjerenju da će negdje popuniti neku jamu Jazovku bacajući papiriće i zauvijek otputovati svome Gospodinu kojemu je vjerno služio.«

U prosincu ste proslavili 92. rođendan, rekli bismo duboka starost. Kojih se državnih sustava sjećate iz prošloga stoljeća i kakvi su bili prema hrvatskom katoličkom narodu?

Kroz povijest kršćanstva mnogi su za svoju narodnost i vjeru podnijeli velike žrtve pa i pravo mučeništvo. Iza takvih često je klijalo sjeme koje je izraslo u sljedbenicima. Lijepo reče starokršćanski pisac Tertulijan iz III. stoljeća: »Krv mučenika, sjeme je novih kršćana.«

I naš je hrvatski narod kroz povijest podnio puno patnje i žrtava, imao borbe za svoj opstanak i kršćansku vjeru. To je lijepo izraženo u divnoj izrjeci: »Za krst časn i slobodu zlatnu.« U prošlom stoljeću imali smo tri državna sustava: Austriju, staru Jugoslaviju i komunizam. Nijedan nije bio ni naklonjen ni pravedan prema hrvatskom katoličkom narodu.

Najteži državni sustav za narod i Crkvu bio je komunizam, koji je u Hrvata ubio 515 crkvenih osoba (druge postrojbe još 103) među kojima je i dubrovački biskup Josip Marija Carević. Ubio je i mnogo katolika, koji su prednjačili u znanju i vjeri. Ne možemo zaboraviti Bleiburg, križne putove i ne tako davni Domovinski rat, ne možemo

KRIZMA U JABLANICI, 3. SRPNJA 1966.: FRA RADE DRAGIČEVIĆ, BISKUP MONS. PETAR ČULE I FRA BRUNO ČILIĆ

zaboraviti mnogobrojne ljudske žrtve, sve one protjerane s rodnoga ognjišta, spaljena i razrušena sela.

Crkva je u vremenu komunizma, kao svugdje u svijetu pa tako i kod nas, u mnogo čemu bila sputana i nadgledana. Više bogoslovija i sjemeništa prestalo je s radom. Mnogo je crkvenih osoba, osobito svećenika, bilo po više godina u tamnici. A Crkva se uza sve to borila, dušobrižnički radila, održavala vjeronauk i predavanja za mlade te širila katolički tisak.

Možete li se osvrnuti na svoj dušobrižnički rad i župe gdje ste djelovali?

Dušobrižnički sam djelovao na sljedećim župama: Mostar, Jablanica (župnik), Roško Polje (župnik), Konjic (gvardijan i župnik), Bukovica, Posušje i Čerin. O župama Jablanici i Roškom Polju, gdje nisam imao pomoćnika (kapelana), ponešto ću kazati.

Na Humac sam došao u veljači 2005. Ovdje sam bio aktivan do 2020., tj. do korone. Više godina nedjeljom i svetkovinama imao sam dvije sv. mise. Od

2007. do 2020. imao sam sv. misu svake nedjelje i većinu svetkovina u Domu sv. Josipa, kod sestara milosrdnica, koje se brinu za 50 starica. Poslije te sv. mise imao bih sv. misu na jednoj od područnih crkava ili bih u župnoj crkvi ispovijedao.

U Jablanicu sam došao u svibnju 1964. iz Mostara i bio do 2. svibnja 1967. Župa ima i dva sela, Radešine i Glogošnicu nasuprot Donje Jablanice preko Nere-tve. U Radešinama je bila sv. misa svake druge nedjelje. Zimi sam imao poteškoća s prijevozom. Svi župljani jablaničke župe zaista su bili veoma dobri vjernici. Dobar dio Jablaničana podrijetlom su iz Ramskog dekanata. Godine 1966. imao sam krizmu s 86 krizmanika. Prima sam 120 komada Glasa Koncila. A kroz vrijeme moga služenja u Jablanici urađeno je mnogo toga. Crkva je unutra obojena, na beton su stavljene teraco pločice, na prozore stavljeno katedralno staklo, nabavljena ispovjedaonica i stol za oltar prema puku. U zvoniku ispod zvona izlivena je betonska ploča, postavljeno je novo postolje za zvono i

stavljene su žaluzine na otvore. Iznad kuće 1966. posađene su 43 šljive. Bila je kišna godina i dobro su se primile. U Domovinskom ratu župa je prognana. Poginulo je ili ubijeno 25 osoba.

U Roško Polje došao sam iz Jablanice 2. svibnja 1967. Tada je župa imala oko 2.300 vjernika, godine 2026. ima oko 400 vjernika. Brdske župe veoma su se smanjile. Toj župi pripadaju sela: Vojkovići, Radoši, Hambar, Roško Polje (čitava se kotlina zove po negdašnjem gradu Rogu u Zavelimu), Kosice, Zaljiće, Krnjina, Vranjače i Žukovice. Pavlovići i Okruglice zaseoci su Hambara i Krnjina. Župa ima dva groblja: Vojkovići, 75 ukopnika (obitelji) u moje vrijeme, i veliko groblje sv. Ivana Krstitelja na polju s 300 ukopnika (obitelji) u moje vrijeme. Tu je prekrasna proslava ljetnoga Ivandana s ispovijeđu i lijepim brojem vjernika. U župnoj crkvi nedjeljom su dvije mise, a u područnoj crkvi u Vojkovićima sada je sv. misa svake nedjelje osim prve u mjesecu. U ono vrijeme, a i danas, dobro idu u crkvu i Bogu se mole. Znaju biti velike snježne vijavice.

Ako se nađeš na putu, ne smiješ se okretati i vrtjeti jer ćeš izgubiti orijentaciju kamo ideš. Svatko na vrijeme nabavi brašna, soli i petroleja. Struja je došla oko 1974. Imao sam dosta katoličkog tiska. Pošta je bila u Mesihovini, desetak kilometara od Roškog Polja. U godini odlaska 1977. uplatio sam određeno za poštu u Roškom Polju. Zornice su bile veoma dobro posjećene. Nitko ne bi došao u župni stan dok se ne bi kratko u crkvi Bogu pomolio, odnosno najprije pozdravio Isusa. Kroz moje vrijeme kod župne je crkve 1968. iza župne kuće napravljen prostor s kapelicom za sv. misu ljeti, a osobito za krizmu. Te godine proširena je stara čatrnja. Godine 1970. napravljena je nova župna kuća. Godine 1972. i 1973. miniranjem je povećan crkveni prostor. Godine 1973. prezidan je zid (isti vaca kamen s vanjske strane, a s unutarnje beton). Godine 1974. srušena je stara crkva sv. Ivana u groblju te na istom mjestu napravljena nova. U Vojkovićima crkva sv. Ilije ozidana je vacom kamenom 1924. Ima lijep kip sv. Ilije. U moje vrijeme u crkvi je napravljen kor, na pod je stavljen posuški kamen te su promijenjeni vrata i prozori.

Znamo da Vas iz Roškog Polja prate razne zgode i nezgode. Možete li nam nešto reći o tome?

Jedne godine na božićni Stjepandan iza rane sv. mise išao sam po snijegu opremiti Ivana Ilicu Trogrlića na Vranjače. Opremio sam ga. Polazim i čujem zvono zvoni za sv. misu u 11 sati. Svijeta kao na Božić. Kad su čuli da je bolesnik razlog moga kašnjenja, gotovo su svi čekali. Jedni su u crkvi molili, a drugi oko crkve hodali i pjevali.

U Seonici je zajednička ispovijed određena u 14 sati. Iz Roškog Polja pošao sam pješice po snijegu i ledu u 9 sati i došao u Mesihovinu u 12 sati. Htio sam da seonička djeca idu naprijed, a ja za njima, ali oni ne izlaze iz tople prodavaonice, jer vani puše, briše, sve nosi. I tada produžim sam preko polja u Seonicu. Iz Bukovice su preko polja došli

fra Vlado Kozina i fra Velimir Mandić. Župnik je bio fra Ivan Kvesić, a kapelan fra Jure Brkić koji je otišao k bolesniku i tu je večer prenočio u selu. Fratri iz Duvna s vozačem fra Antom Ivankovićem u Omolju od snijega nisu mogli dalje te su se vratili u samostan. Ispovijedali smo u hladnoj crkvi 5 sati, tj. do 19 sati. S braćom iz Bukovice iste sam večeri otišao k njima prenočiti, a onda sam se sutradan po snijegu sam vratio u Roško Polje.

Kod fra Marka Dragičevića starijeg u Ljutom Docu kupio sam bidon vina. Ovamo kiša, a od Pešića iza Posušja snijeg. Sva vozila išla su veoma sporo. Put za Roško Polje ne vidi se od smeta. Produžio sam prema Bukovici. Auto sam ostavio ispod ceste pred kućom braće Bučkića i produžio pješice prema crkvi. Bacao sam kamenčić u prozore da mi netko otvori vrata. Otvorio mi je fra Velimir Mandić. Bilo je točno pola noći. Fra Velimir je s malom peći ugrijao sobu i brzo sam zaspao. Ujutro iza sv. mise i doručka pješao sam petnaestak kilometara preko Mesihovine u Roško Polje.

Roško Polje naročito je zapamtio. Marljivo je tu dušobrižnički djelovao te se hrvao s ćudljivom duvanjskom prirodom. Ipak, pobijedio je sve nedaće te ostao puku u duboku sjećanju.

Išao sam autobusom iz Mostara i mislio kao redovito nastaviti pješice u Roško Polje. Međutim, prije Marića dolaca autobus skliznu udesno u kanal. Svi produžimo pješice do Mesihovine, a već je pala noć. Prenočio sam kod dobre obitelji Marka i Ruže Skočibušić (Pecukić), koja me znala i vrlo rado primila. Ujutro sam po velikom snijegu išao u Roško Polje s učiteljem Jozom Peharom (podrijetlom iz Raške Gore). Putovali smo dugo.

Godine 1973. išao sam s fra Vladom Kozinom u Solin. Naručio sam pet va-

gona cementa za groblje sv. Ivana Krstitelja na polju. Poduzetnik Đukić iz Brišnika dotjerao je jednim kamionom 3 vagona, a drugim 2 vagona, nije mogao izići uz Vranbabu i vratio se. Trebao mi je čitav dan da saznam što je s tim kamionom, a danas to se sve obavi za minutu.

Imao sam dosta katoličkog tiska. Najviše *Glasa Koncila* te *Glasnika Srca Isusova i Marijina*, *Maka* i ponešto ostaloga tiska. Kada su 1971. nastala *Naša ognjišta*, naručivao sam barem jedno vrijeme slobodne prodaje 100 komada. Malo je bilo obitelji koja ništa nije primala od spomenuta tiska.

Vozački ispit položio sam u Livnu 16. rujna 1973. Te sam jeseni nabavio auto. Do tada, a i poslije, osobito zimi, puno mi je dobra činila spomenuta plemenita žena Ruža Pecukić iz Mesihovine. Digla bi tisak s pošte, držala u kući i čim čuje da netko ide u Roško Polje, poslala bi.

U godini moga odlaska iz Roškog Polja 1977. imao sam 145 pretplatnika *Glasa Koncila*, a zacijelo nešto i drugoga tiska. Na svaki komad pisao sam ime i prezime. Naslijedio me je fra Ante Ivanković koji je sagradio novu župnu kuću.

Bilo je još zgoda i nezgoda, a spomenute su najupečatljivije. Sve sam rado obavljao, makar bilo i teško. Bio sam mlad, sve se moglo izdržati.

Što biste za kraj poručili svim čitateljima?

I za kraj kratka pouka svima nama: Treba biti vjeran svome ljudskom i kršćanskom življenju, a zato nam je potrebna ljudska i Božja pomoć koja nam se daje u svetoj misi, sakramentima i molitvi. To je srž naše vjere koja nas obdaruje božanskim dobrima. Budimo rodoljubi, mi smo Hrvati, to su naši korijeni. Budimo i domoljubi, volimo svoje krajeve bez obzira na okolnosti i mjesta odakle smo potekli.

Bog vas blagoslovio. Mir vam i dobro! ✍

Iz sadržaja

IZ LJETOPISA	4
GLAS O MUČENIŠTVU	32
ODJEK U PUKU	36
NATJEČAJ	37
RAZGOVOR	42
NJIHOVIM PUTOVIMA	49
PODLISTAK	52

STOPAMA POBIJENIH

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva »Sluge Božje fra Andrija Topić i 49 braće«, XIX., 2 (36), Široki Brijeg, srpanj – prosinac, 2026.
Broj zaključen 30. lipnja 2026.

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

LEKTURA i korektura:
Zdenka Leženić

ADRESA:
Kardinala Stepinca 14, 88220 Široki Brijeg
Avenija G. Šuška 2, 10040 Zagreb

VEZA:
tel.: +387 39 700-325, faks: +387 39 702-936
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

GRAFIČKI prijelom i tisak:
FRAM-ZIRAL, Mostar

GLASILO IZLAZI POLUGODIŠNJE:
siječanj i srpanj
Stare brojeve, osim ovoga posljednjeg, možete u pdf obliku preuzeti sa stranica portala pobijeni.info u poglavlju Izdavaštvo.

CIJENA POJEDINOG PRIMJERKA:
4 KM; 2 EUR

GODIŠNJA PRETPLATA (S POŠTARINOM):
BiH 10 KM; HR i EU 11 EUR; CH 11 CHF;
SAD 16 USD; Canada 17 CAD

**SLANJE PRETPLATE, DOBROVOLJNIH PRILOGA...
(HERCEGOVAČKA FRANJEVAČKA PROVINCIJA –
VICEPOSTULATURA, S NAZNAKOM ZA ŠTO):**

- a) preko banke (BiH: UniCredit Bank, Mostar; br. računa: 3381602276649744; devizni račun: IBAN: BA393381604876650839; SWIFT: UNCRBA22; HR i EU: PBZ; IBAN: HR7123400091570013597; SWIFT: PBZGHR2X)
- b) poštanskom uputnicom (BiH: Kard. Stepinca 14, 88220 Široki Brijeg; HR: Avenija G. Šuška 2, 10040 Zagreb)
- c) Western Union

ISSN: 1840-3808

Urednikova riječ

FRA MILJENKO STOJIC

Dragi čitatelji!

Kauza »Sluge Božje fra Andrija Topić i 49 braće« ustrajno ide dalje. Nakon što je službeno zaključeno da je Vicepostulatura završila prvo ili istražno razdoblje kauze, upućena je biskupu mons. Petru Paliću *Molba za pokretanje kauze* na biskupijskoj razini. Primivši ju, njegova je zadaća bila zamoliti ostale članove Biskupske konferencije čiji je član da izreknu svoje mišljenje o pokretanju kauze. Sljedeći mu je korak bio obavijestiti Svetu Stolicu da namjerava započeti kauzu tražeći od nadležnoga dikasterija dopuštenje ili *Nihil obstat*. Nakon toga dolazi formalno prihvaćanje *Molbe za pokretanje kauze*.

Budući da mnoge zanima »dokle se stiglo«, iznosimo ukratko taj tijek. Naša je zadaća moliti se za uspješan hod kauze te pripravljeni sve što bi joj moglo zatrebati u budućnosti.

Svakako u to spadaju i nove prostorije Vicepostulature o čemu kratko izvešćujemo u poglavlju »Iz ljetopisa«. Do sada su dvije osobe radile u skroz skučenim uvjetima, ali to nije bio razlog žalbe ili opravdanja za bilo što. Nezaštićena je čast raditi u kauzi za uzdignuću na oltar hercegovačkih franjevaca, ubijenih rukom bezbožnih komunista. Vanjske okolnosti stoga mogu samo olakšati rad, ali ne ga i zaustaviti.

Zajedno sa svime ovim sljedeći bi broj ovoga našega glasila *Stopama pobijenih* trebao nositi novo ime. Koje, vidjet ćemo u siječnju jer još malo o tome razmišljamo. Kroz istražno je razdoblje naglasak bio na istraživanju povijesnih okolnosti u kojima su ubijeni hercegovački franjevci te kako su primili trenutak svoga ubojstva. Sada ćemo naglasak staviti na njihov duhovni lik. Ali o svemu tomu više u sljedećem broju.

Hvala svima onima koji na bilo koji način podupiru rad Vicepostulature. Ostanimo i dalje zajedno koračajući prema uzdignuću na oltar, što će Crkva učiniti, i ovih mučenika iz našega hrvatskog naroda.

Mir vam i dobro!

Dekret pape Urbana VIII.

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesa« i slični imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

»Prema odredbama vrhovnog svećenika Urbana VIII., zabranjeno je da sluga Božji, bez prethodnog dopuštenja Svete Stolice, bude predmetom javnoga crkvenog štovanja. Te odredbe nipošto ne priječe privatnu pobožnost sluzi Božjem, niti spontano širenje njegova glasa svetosti ili mučeništva i znakova. (čl. 117, § 1. i 2.)

Ako nije pronađeno nepropisno štovanje, biskup ili njegov ovlaštenik pristupa sastavljanju izjave o neiskazivanju štovanja, tj. izjave kojom se potvrđuje da se odluke Urbana VIII. poštuju. (čl. 119, § 1.)«

Iz Upute Majka Svetaca